

О.М.Каліщук (Луцьк)

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «ЕТНІЧНІ КОНФЛІКТИ У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ДОСВІД ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ»

Науковий захід відбувся 23–25 червня 2016 р. в Луцьку та селищі міського типу Шацьк. Організаторами конференції стали Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, Український інститут національної пам'яті, Український інститут вивчення Голокосту «Ткума», представництво Польської академії наук у Києві, генеральне консульство Польщі в Луцьку. Участь у форумі взяли понад 40 дослідників з України, Польщі, Литви, які розглянули особливості етнополітичних відносин у роки Другої світової війни у країнах Центрально-Східної Європи.

Від імені організаторів і господарів конференції її учасників привітали декан історичного факультету Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки д-р іст. наук, проф. *Анатолій Шваб*, директор Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України д-р іст. наук, проф. *Микола Литвин*, представниця Українського інституту національної пам'яті в Луцьку канд. іст. наук *Леся Бондарук*, представник Польської академії наук у Києві д-р габіліт., проф. *Генрік Собчук*, консул Республіки Польща в Луцьку *Кшиштоф Савіцький*.

Пленарне засідання вів та виступив із доповіддю директор Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича *Микола Литвин*. Було відзначено, що з нацистською окупацією розгорнувся не лише рух опору, але й розпочалося взаємопоборення між сусідніми народами. Водночас тривала дискусія українських і польських істориків щодо характеру, перебігу й наслідків військово-політичного протистояння між двома народами в роки Другої світової війни. Конференція продовжила діалог, започаткований науковими семінарами «Україна – Польща: важкі питання», які відбувалися по чергово в Україні та Польщі впродовж 1990–2000-х рр.

Згідно з задумом організаторів, жорсткий регламент доповідачів не обмежував, що дозволило розгорнуто представити свої погляди на наукові проблеми, дати відповіді на питання, які виникали в учасників заходу, провести жваві дискусії. Першим було виголошено реферат д-ра іст. наук, проф. *Івана Патриляка* (Київський національний університет ім. Тараса Шевченка). Доповідач наголосив на необхідності вписання подій Другої світової війни для їх розуміння у ширший історичний контекст, відзначив складність і спекулятивність теми балансу жертв. Гострим та актуальним стало питання означення волинських подій 1943 р. І.Патриляк висловив слушні аргументи проти терміна «геноцид». Його колега з Польщі д-р габіліт., проф. *Ґжегож Мотика* (Інститут національної пам'яті, Варшава) звернув увагу присутніх на ставлення українських мешканців Волині до «антипольської акції» Української повстанської армії. При цьому він наголосив на організованому характері дій насамперед відділів УПА, та заперечив стихійність нападів на польські населені пункти влітку 1943 р. За переконанням фахівця без долучення структур ОУН конфлікт між українцями та поляками не набув би таких масштабів. Представниця Литви, канд. іст. наук *Віталія Стравінскене* (Інститут історії Литви) окреслила основні складові литовсько-польського конфлікту у воєнний час та показала міграцію з Литви до Польщі як спробу зняття міжнаціональної напруги в 1944–1947 рр.

Важливим питанням історичної дискусії щодо волинської трагедії, яке має непересічне значення для сьогодення та майбутнього, стало визначення передумов

і чинників українсько-польського конфлікту в роки Другої світової війни. Про це говорили доктори історичних наук, професори *Микола Литвин* (Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України) та *Богдан Гудь* (Львівський національний університет ім. І.Франка). На противагу польським колегам Б.Гудь інтерпретував події на Волині 1943 р. як селянську війну, своєрідну жакерію, акцентуючи увагу насамперед на соціально-економічному підґрунті цього протистояння. Зміну етнічного складу населення східних воєводств II Речіпосполитої через міграційну політику польської влади, що вплинуло на подальші події, проаналізував д-р іст. наук, проф. *Анатолій Шваб* (Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки). Д-р іст. наук, проф. *Володимир Трофимович* (Національний університет «Острозька академія») у своїй доповіді наголосив на радянському чиннику в розгортанні українсько-польського конфлікту 1939–1945 рр., який теж слід брати до уваги при вивченні подій Другої світової війни. Про досвід історичної дискусії на прикладі міжнародних наукових семінарів «Україна – Польща: важкі питання» присутнім нагадав канд. іст. наук, проф. *Микола Кучерена* (Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки).

Баланс жертв українсько-польського протистояння – болюче та гостродискусійне питання, що ще раз підтвердили учасники й гості конференції. Д-р іст. наук, проф. *Ігор Галагіда* (Іданський університет) представив статистику українських жертв протистояння на Холмщині та Підляшші в 1942–1943 рр. Як зауважили присутні, питання саме українських жертв загалом малодосліджене, а тому будь-які кроки у цьому напрямі важливі. На моральному вимірі теми наголосив представник польської антикомуністичної опозиції, депутат Сейму, співорганізатор Комітету солідарності з Україною *Збігнев Буяк*, звернувши увагу присутніх на необхідність подолання народами-сусідами травматичного досвіду Другої світової війни.

Краще зрозуміти ті чи інші історичні явища дозволяє порівняння з подібними процесами в інших державах та серед інших народів. Спробу компаративістики етнічних конфліктів у роки Другої світової війни на прикладі українсько-польського та сербсько-хорватського протистояння представила д-р іст. наук, проф. *Оксана Калишук* (Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки). Канд. іст. наук *Ігор Шупак* (Український інститут вивчення Голокосту «Ткума») здійснив компаративістський аналіз волинської трагедії й Голокосту, заперечивши типологізацію першої як геноциду, подібного до другого.

Загострення етнічних відносин у роки війни увиразнює ставлення до євреїв. Цьому питанню було присвячено доповіді представників Рівненського державного гуманітарного університету д-ра політ. наук, проф. *Максима Гона* та канд. іст. наук *Наталії Івчик*, а також д-ра іст. наук, проф. *Олексія Гончаренка* (Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г.Сковороди), канд. іст. наук *Юрія Митрофаненка* (Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. В.Сухомлинського), представників Національного педагогічного університету ім. М.Драгоманова канд. пед. наук, доц. *Тамари Бакки* та канд. іст. наук *Тетяни Мелещенко*, канд. іст. наук *Файни Винокурової* (Державний архів Вінницької області).

У рамках конференції відбулася презентація монографії О.Калишук «У тіні Волині? Історія vs пам'ять» (Львів, 2016 р.), присвячена українсько-польському протистоянню в роки Другої світової війни.

Результати роботи міжнародної наукової конференції свідчать про необхідність відновлення діяльності Українсько-польської історичної комісії та про нагальність діалогу між дослідниками з України й Польщі. Матеріали наукового заходу будуть опубліковані.